

WIE STEVE AUSTEN (Heerlen, 1944) IS betrokken bij tal van instellingen op het gebied van kunst en educatie. Sinds 2001 *Permanent Fellow* van Felix Meritis.

WAS (road)manager van Ramses Shaffy, met wie hij in 1968 het Shaffy Theater oprichtte.

BETREURT het verval van het Amstelstation

▼ Muurschildering van de socialistische kunstenaar Peter Alma (1881-1969) boven de doorgang naar de perrons in het Amstelstation. Het gevleugelde wiel symboliseert de spoorwegen (rails, wielen en treinen), die de oude, oosterse wereld (links) en het moderne Westen (rechts) verbindt.

Steve Austen nam als jong broekie de trein naar Amsterdam, leerde Ramses Shaffy kennen en maakte van Felix Meritis het Shaffy Theater. Hij raakte snel verknocht aan het Amstelstation en de Wibautstraat: “Architectuur met allure.”

“Het was 1964, nu 50 jaar geleden, en het Amstelstation maakte een enorme indruk op mij.” Hier zette Steve Austen als 20-jarige student voor het eerst voet aan de grond in Amsterdam. “Het station was bij de bouw in 1939 berekend op toenemend treinverkeer. Een geweldige ruimte en nog functioneel ook. Bekijk ook eens de wandschilderingen van Peter Alma. Je ziet die taferelen terug op de buitenste ramen van de stationsoverkapping.” Later is het station in de jaren zeventig ‘verkloot’, zoals hij zegt, door de helft van de capaciteit te gaan gebruiken voor de metro. “Verknoeiing van de ruimte, een culturele blunder van de eerste orde. Door de metro heeft het station iets vluchtigs, rommeligs gekregen. Dat verergerde nog toen in de centrale hal allerlei winkeltjes, kiosken en

informatiestands werden toegevoegd. Van alles is er ingeperst om meer rendement te krijgen. De behoefte neemt toe om plekken die ruimtelijk kwaliteit hebben vol te zetten met rotzooi.” In de hal waar eens prachtige loketten met marmeren afzettingen waren, heeft de commercie toegeslagen. “Met al die troep vallen de prachtige muurschilderingen nauwelijks meer op. Ze zijn gedegradeerd tot behang. Het is alsof je een souvenirshop in het Rijksmuseum tegen de *Nachtwacht* plakt.”

Mooie Wibautstraat

Steve Austen studeerde in Tilburg aan de Katholieke Economische Hogeschool (“Mijn hele studiebeurs daar opgezopen.”) en treinde na zijn militaire dienst naar Amsterdam. “Toen ging het razendsnel. Ik kwam in contact met de manager van Ramses Shaffy, Thijs Chanowski. Ik ging Shaffy naar optredens vervoeren en ophalen, dit leek me leuker dan ergens

▼ Steve Austen op de omslag van het boekje *Margetheater in Nederland* over tien jaar Shaffy Theater, samengesteld door hemzelf in 1980.

Amstelstation → [...]

→ Centraal Station → [...] Westermarkt → Keizersgracht 324

op de boekhouding werken.” Later werd hij ook zijn manager. Ze begonnen *Shaffy Chantate* in Felix Meritis aan de Keizersgracht. Een intensieve samenwerking van zeven jaar. “Zonder enige wrevel ooit.”

We zijn deze wandeling begonnen op het Rhijnspoorplein. Austen wijst daar naar het voormalige gebouw van de Raad van Arbeid, later de Sociale Verzekeringsbank, nu het Benno Premselahuis, onderdeel van de Amstelcampus. Het is na de oorlog in 1951 voltooid. “Een indrukwekkend gebouw, dat goed paste bij de functie die het destijds had. Kijk naar de ingang, aan weerszijden staan twee beelden, rechts een man, links een vrouwenfi-guur, boven de deur is het oude opschrift Sociale Verzekeringsbank nog vaag te lezen. Het is goed dat deze symbolen gehandhaafd zijn. Het zou nog beter zijn als de jongelui die er nu studeren hierover informatie zouden krijgen. Het is karig geregeld met historische informatie in Amsterdam.”

Austen vertelt dat zijn fascinatie voor dit deel van de Wibautstraat – toch lang als de leukste straat van Nederland gezien – teruggaat naar zijn jeugd in zijn geboortestad Heerlen. “Architectonisch een negorij, net als andere mijnwerkersstadjes. Maar er waren toch ook gebouwen met allure. Het raadhuis, uit 1942 en het glaspaleis uit 1935, oorspronkelijk een warenhuis, nu onderdak voor culturele instellingen. Die manier van bouwen herkende ik in de Wibautstraat en dat maakte grote indruk op me.”

Verdwenen tempel

Even later staan we voor het voormalige Belastingkantoor (uit 1958), tegenwoordig Kohnstammhuis genoemd naar de natuurkundige Philip Kohnstamm (1875-1951). Het is gebouwd in de traditionele stijl van de Delftse School. De belastingdienst vertrok in 1994 uit het gebouw, dat nu ook bij de Amstelcampus hoort. “Een typisch voorbeeld van het naoorlogse bouwen. Maar zie binnen wat er gebeurd is. De lokettenhal is totaal verdwenen. Het was een tempel, maar die is net als de hal van het Amstelstation ontdaan van alle moois. Enorm spijtig. Maar wel goed dat het nu een rijksmonument is.”

We lopen in de Wibautstraat langs Patrimonium, de voormalige LTS, gebouwd tussen 1952 en 1956 in de stijl van Le Corbusier. Beneden was een ruimte voor een smederij, plaatwerkerij en automontage. Er zijn mozaïeken van Harry op de Laak die ambachten

en techniek verbeelden. Aan de gevel een bronzen sculptuur van Willem Reijers. Het gebouw werd in 2009 rijksmonument. Na een ingrijpende verbouwing is het begin 2013 heropend als Cygnus Gymnasium. Austen: “Je ziet aan het hele gebouw en aan de detaillering dat er grote aandacht aan besteed is. Zeer kundig gerestaureerd.”

Op het Amstelstation (“Het is nog erger dan ik had gedacht.”), nemen we de trein richting CS. “Zo zie je nog wat van de stad. Met de metro duik je de duisternis in.” Vanaf het CS brengt tramlijn 13 ons naar de Westermarkt. “Je ziet de stad vanuit de tram heel anders dan wanneer je loopt of fietst.”

Undergroundkroegje

Uiteindelijk komen we bij Felix Meritis (Gelukkig door Verdienste), een bouwwerk van Jacob Otten Husly (1738-1796). Toen Austen hier voor het eerst kwam, was het gebouw behoorlijk verpauperd. “De vellen hingen erbij. De gemeente Amsterdam heeft in de loop der jaren bijgedragen aan de renovatie en er allerlei culturele activiteiten gestimuleerd. Er was eind jaren zestig nog geen echt monumentenbeleid. Dat is er later gelukkig wel gekomen.”

Austen vertelt over het communistische dagblad *De Waarheid* dat tot begin jaren tachtig in Felix Meritis onderdak vond. “Je had hier zelfs de persen staan. Waar nu de concertzaal is, stond vroeger de drukkerij.” Hij toont de Zuilenzaal in Italiaanse sfeer, prachtig houtwerk aan de wanden, waar eens de bibliotheek was. “Deze zaal valt op door zijn uitstekende akoestiek. Iedereen is hier zonder microfoon prima te verstaan. De zuilenzaal is symbolisch voor het gedachtegoed van Felix Meritis, waar de goeude burgerij de meest recente ontwikkelingen in de kunst, politiek en wetenschap besprak.”

Boven in de koepel van het gebouw is de Shaffyzaal, waar het in 1968 allemaal begon. “De zaal was al door Ramses ontdekt. Hij had er een seizoen programma’s gehad. We zetten zelfgemaakte banken en tafels van spoorbiels neer, op de vloer lagen Perzische tapijten. Elke avond liep het vol. In 1969 was het een undergroundkroegje, dat veel mensen trok. We gingen pas weg als er niets meer gedronken werd. Er werd ook stevig marihuana gerookt. Vaak stonden we midden in de nacht nog te dansen. De politie hebben we hier nooit gezien. Eigenlijk was dit mijn huiskamer. Ik was hier meer dan thuis.” ●

Op het dak van Felix Meritis staat het oudste nog bestaande astronomisch observatorium van het land. Het uitzicht over de stad is fabuleus. Met sterrenkijkers is het mogelijk tien markante gebouwen van de stad te zien, een werk van de Iraakse kunstenaar Joseph Semah (1948). Elk gebouw heeft een citaat in neonletters: De Nederlandsche Bank, Stadsschouwburg, Maagdenhuis, de Bazel, hoofdbureau van politie, Industriële Groot Club, Piramides, Vondelkerk, Westertoren en WTC. Een ervaring op topniveau, vanaf april 2014 weer geopend.